

Çeşitli boyutlarıyla umumî tuvaletler sorunu

Doç. Dr. Mustafa Taşdemir

Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi'ni 1990 yılında bitirdi. Aynı yerde halk sağlığı ihtisasını tamamladı. Özel sektörde kalite yönetimi alanında çalıştı. Daha sonra M.Ü. Sağlık Yönetimi Bölümü'nde görev yaptı. Halen Halk Sağlığı Anabilim Dalı'nda çalışmalarını sürdürmektedir. Sağlık yönetimi ve sağlıkta kalite yönetimi özel ilgi alanlarıdır.

Dr. Alp Aker

1966 yılında İstanbul'da doğdu. Galatasaray Lisesi'ni bitirdi. Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden mezun olduktan sonra halk sağlığı uzmanlığını tamamladı. Halen Medical Tribune Türkiye Dergisinde tıbbi editör ve Vademecum İlaç Rehberi Proje Sorumlusu olarak çalışmaktadır.

Tuvalet, insanların idrar yapma ve dışkılama ihtiyaçlarını giderdiği ve söz konusu atıkların uygun biçimde toplanıp uzaklaştırıldığı ve zararsız hale getirildiği kapalı mekânlar olarak tanımlanmaktadır. Tuvalet kavramı ayıp kabul edildiğinden Türkçede örtülü anlamı sözcüklerle ifade edilmiştir. Bugün kullanılan "kenef" sözcüğü Arapçada "taraf, yön, sığınacak yer" anlamına gelmektedir ve kibar bulunduğu için kullanılmıştır. "Helâ" sözcüğü ise yine Arapça'da "boş, ıssız" anlamındaki "halâ"dan gelir. "Ayakyolu", tuvaletin evin dışında olduğu bir dönemi yansıtır. "Tuvalet" kelimesi Fransızcadan alınmıştır. Kelimenin orijinali, üzerinde bir ayna olan masada saç ve vücut bakımı yapmaktır ve masa üzerindeki "örtü" (toile [tuval okunur]) kelimesinden gelir. Zamanla, Türkçede "helâ"nın, İngilizcede "water-closet" in (WC) kibar dildeki karşılığı olarak kullanılır olmuştur.

Tuvalet konusu genellikle ihmal edilmekte, iğrenme veya utanmayla ele alınmaktadır. Oysa dışkılamak ve idrar yapmak insanın yemek, içmek ve nefes almak gibi doğal olarak yaptığı bir şeydir ve aynı zamanda bunların sonucudur. Metabolik aktivitelerin sürdürülmesi, büyüme, gelişme ve hayatın devamı için enerji ve su alınması, yani yemek yenmesi, su içilmesi gerekmektedir; bunun sonucunda oluşan atıkların büyük bir

kısmı da dışkı ve idrarla vücuttan uzaklaştırılmaktadır. Tuvalet bu uzaklaştırma işleminin kişinin bedensel mahremiyetini ve sağlığını koruyacak şekilde gerçekleştirilebildiği özel mekânlardır.

Yaş ve cinsiyet boyutu

İdrar yapmak için de tuvalet kabine ihtiyacı duyulduğundan, kadınlar için mevcut tuvalet sayısı sıklıkla yetersiz kalmaktadır. Kadınların tuvaleti kullanma süresi erkeklere göre daha uzundur. Bu nedenlerle kadın tuvaletleri önünde kuyruk oluşabilmektedir. Kadınların toplum ve iş hayatına giderek daha fazla katıldığı günümüzde kadınlar için olan tuvalet kabini sayısının artırılarak en az erkek tuvaletlerindeki pisuvar ve kabin sayısına erişmesi, kadınların oranca daha yoğun olduğu yerlerde (örn. marketler) bu sayının daha da çok olması gerekmektedir. Buna, "şehrin cinsel kimliğinin yeniden düzenlenmesi" (regeneration of city), başka bir deyişle şehrin kadınlar için daha ulaşılır, kullanışlı hale getirilmesi denmektedir. Türkiye'de nüfus genç, bebekli aile sayısı fazladır. Bebek altı değiştirmek dışarda sorun olabileceğinden umumî tuvaletlerde bebek altı değiştirebilmek için uygun köşenin bulundurulması önemlidir. Ayrıca umumî tuvaletler inşa edilirken şişman ve gebe kadınlar da unutulmamalıdır. Nüfus yaşlandıkça tek başına tuvaleti kullanmakta

zorlanan senil demanslı, Alzheimer'lı, Parkinson'lu hastaların sayısı artacaktır. Bu gibi kişilerin yardımcı/bakıcılarıyla birlikte kullanabilecekleri genişlikte ve kolaylıklara sahip umumî tuvaletlere ihtiyacın giderek artması beklenmelidir. Bir bölgedeki umumî tuvaletlerin tasarımında ve konumlandırılışında sıradan insanın yanında özellikle farklı grupların (özürlüler, yaşlılar, yabancı kültürlerden insanlar) ihtiyaçlarına ne derece cevap verildiği; o yerde, o şehirde ve giderek o ülkede insana ve insan haklarına verilen değerlerin göstergelerinden biridir.

Sağlık boyutu

Tıbbi araştırmalar, düzenli idrar yapmanın ve dışkılamanın önemini ve aksi durumlarda gelişebilecek sağlık sorunlarını ortaya koymaktadır. Bunun yanında, bazı sağlık sorunları ve ilaçlar da tuvalete sık gitmeyi gerektirir. Yetişkin insanın düzenli olarak günde en az 2 litre sıvı alması tavsiye ediliyor. Egzersiz yapıldığında veya sıcak havada bu miktar artacaktır. Yeterli sıvı alınmadığında, artan idrar yoğunluğu bazı sağlık sorunlarına neden olabilecektir. İnsanımızın sıvı alımının genel olarak yetersiz olduğu gözleniyor. Bunun belki de en önemli nedeni okul yıllarında tuvalet ve su içme imkânlarının yetersiz olmasıdır. İnsanlar küçük yaşlarda alıştığı şekli hayat tarzı haline getiriyor.

Parurezis (umumî tuvalet fobisi, utangaç mesane)

Bazı kişilerde idrarın atılması psikolojik olarak engellenir. Bu bir sosyal fobidir. Daha çok umumî tuvaletleri kullanmaktan çekinme şeklinde tezahür eder. Arkadaş ve akrabaların evinde de aynı durum yaşanabilir. Hafif rahatsızlıklarda kişi uygun şartlar altında umumî tuvaletleri kullanabilir. Daha ileri rahatsızlıkta ise kendi evinde bile ancak yalnız iken rahatlayabilir. Bu durum yıllarca hatta ömür boyu sürebilir. Nedeni genellikle çocukluk döneminde tuvalette yaşanan rahatsız edici bir olaydır. Bu, "hadi, çabuk çık" uyarısından, daha ciddi durumlara kadar çeşitlilik gösterebilir. Bu rahatsızlıktan muzdarip kişiler evlerinden uzaklaşmak istemezler. Gezmeye, alışverişe, sinemaya, tiyatroya gitmeler de evlerine olabildiğince yakın olanları tercih ederler. Yakında yoksa, gitmekten vazgeçebilirler. Dünyada sadece kendilerinde varmış hissi içinde rahatsızlıklarını en yakınlarından dahi gizleyebilirler. Bu durum iş hayatını, aile hayatını ve sosyal ilişkileri de ciddi boyutta etkileyebilmektedir. Türkiye'de sorunun boyutuna dair veri maalesef yoktur. ABD'de toplumun yaklaşık %7'sinin paruretik olduğu tahmin ediliyor.

Sosyal boyut

Sosyal izolasyon nedeni olarak genellikle işsizlikten söz ediliyor. Ancak başta yaşlılar, kadınlar, özürülüler olmak üzere pek çok kişi için neden, tuvalet bulunmaması olabilir. Özellikle halka açık mekânlarda / alanlarda yeterli ve uygun tuvalet imkânlarının bulunmaması birçok insanın seyahat, spor, piknik, alışveriş gibi faaliyetlerini kısıtlayabiliyor. Bu faaliyetler birçok insan için önemlidir ve düzenli ve tatminkar şekilde yapılmasının insanın fiziksel, ruhsal ve sosyal sağlığına olumlu etkileri vardır. Bir başka önemli boyut ise, bazı faaliyetlerin mahiyeti itibarıyla toplu olarak yapılması nedeniyle, yapılmaması durumunda birlikteliğin ve sosyal ilişkilerin engellenmiş olmasıdır. Birçok kişi sık tuvalet kullanmayı gerektiren, zaman zaman ortaya çıkan veya kronik bazı durumlarla yaşamak zorundadır. Seyahat etmede, dışarı çıkmada tereddüt yaşamakta veya yeterli tuvalet imkânı olmayan yerlerdeki faaliyetlerden uzak dururlar. Bu, hayat tarzını değiştirmek demektir. Hastalar hayatlarını rahatsızlıklarına göre düzenler. Gidecekleri yerlerdeki tuvalet imkânlarını önceden öğrenmeye çalışırlar. Bu davranış "tuvalet haritalama" olarak adlandırılır. Ayrıca, özellikle yaşlı hastalar tuvalete yetişmeye çalışırken düşme ve kırıklara maruz kalabilirler. Bu tür sağlık sorunları toplum yaşlandıkça daha da yaygınlaşacak ve giderek daha büyük bir ekonomik yük oluşturacaktır.

Okul çocukları boyutu

Umumî tuvaletlerle bağlantılı bir konu da okullarda yaşanan tuvalet sorunudur. İngiltere'de yapılan bir araştırmaya göre öğrencilerin %73'ü okuldaki tuvaletlerden memnun değildir ve %18'i ise tuvaletlerde yaşadıkları sorunlar nedeniyle zaman zaman okulu aksatmaktadır. Tuvaletlerde yeterli sanitasyonun olmaması kızların özellikle adet dönemlerinde okula devamını engellemektedir. Dünyada okula gitmeyen yaklaşık milyonlarca çocuğun yarısından çoğu kızdır ve yetersiz sanitasyon kızların okula devamsızlığını artırmaktadır. Örneğin, Bangladeş'te uygulanan okul sanitasyon programı 1990'dan bugüne kızların okula devamını %11 artırmıştır. Okullarda yeterli sayıda ve uygun nitelikte olmayan tuvaletler pek çok sağlık sorununa da neden olabilir.

Çevre boyutu

Hijyenik açıdan yetersiz tuvaletler başlı başına çevresel bir sorun teşkil eder. Kötü koku, kırık kapılar, lavabolar ve musluklar, kapılarda ve duvarlarda uygunsuz yazılar ve çizimler, idrar ve dışkı bulaşması gibi gerek çevre sağlığı gerekse görüntü açısından çok olumsuz bir tablo ile sıklıkla karşılaşmaktadır. Tuvalet ihtiyacının uygun şekilde giderilememesi altgeçit, üstgeçit, kapalı çarşı, köprü altı, otobüs durağı, piknik alanı, park gibi mekânların kirletilmesi sonucunu da doğurur. Bu tür bazı yerler sürekli kirletilen, pis kokan ve insanların bulunmaktan, geçmekten çekindiği alanlar olarak dikkat çekmektedir.

Turizm boyutu

Turizm, hem dünyada hem de ülkemizde giderek önem kazanıyor. Turist sayısı artıyor; yaşlılar, özürülüler ve çocuklar da daha fazla yolculuk yapıyorlar. Turizmin gelişmesinde altyapı yatırımlarının büyük önemi vardır. Tuvaletler bu yatırımların önde gelenlerindedir. Turistik bir alan ne kadar çekici ve tarihi güzelliklerle dolu olursa olsun, aynı derecede iyi tuvaletleri olmazsa turistleri buralara çekebilecek mümkün olmayacaktır. Cami tuvaletlerinin başka inançtan kişiler için itici olabileceği de dikkate alınmalıdır.

Bazı ülkelerde turistler için tuvalet haritaları hazırlanmıştır. Tuvalet haritaları yabancılar için tuvaletlerin bulunmasını kolaylaştırmakta; yolculukların ve yol güzergahlarının belirlenmesine yardımcı olmakta ve yolculuk kalitesini artırmaktadır. Umumî tuvalet haritalarında şu tür bilgilerin yer almasında yarar vardır:

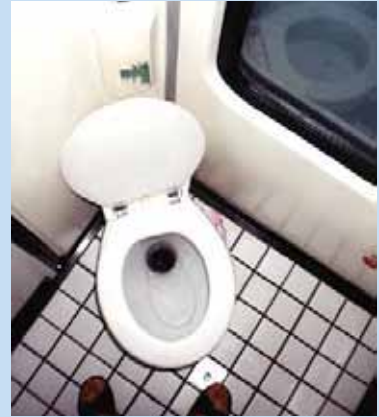
- Tuvaletlerin bulunduğu yerler
- Tuvaletlerin açılış-kapanış saatleri
- Tuvaletlerin temizlik ve diğer yönlerden değerlendirmesi

- Özürülüler ve çocuklar için imkânların olup olmadığı

- Tuvalette ne gibi ek imkânların olduğu (duş yapma imkânı, saç kurutma makinası vb.)

- Tuvalet çevresinde alınabilecek diğer hizmetler (alışveriş yeri, lokantalar, kafeler, petrol istasyonları vb.).

Örnek olarak, Avustralya'da yayımlanan "Ulusal Tuvalet Haritası"nda şehir, kasaba ve kırsal bölgelerindeki ve başlıca seyahat yolları üzerinde bulunan yaklaşık 17 bin umumî tuvalet yer almaktadır. Bu haritaya internette, www.toiletmap.gov.au adresinden ulaşmak mümkündür. Basılı formu turizm bürolarından, motorlu araçlar dernek bürolarından temin edilebilmektedir. Özellikle turistlerin kullanması muhtemel umumî tuvaletlerin durumu, ülkelerin ve şehirlerin tanıtımı açısından büyük önem taşır. Yaygın ve hızlı iletişim araçlarıyla ülke imajı olumlu veya olumsuz şekilde etkilenir. Örneğin, bazı internet sitelerinde iyi veya kötü örnekler derhal duyurulabilmektedir. İki olumlu örneğe aşağıda yer verilmiştir:

The toilet in the fabulous Ankara Ekspresi overnight train running between Istanbul and Ankara. The first-class yataklı vagon (sleeping car) is the nicest overnight train I've ridden anywhere. Brand-new high-tech sleeping compartments, comfortable beds, these clean toilets, and even a shower at one end of the car! The service is fantastic -- each compartment has a refrigerator with a bottle of mineral water and a box of juice, plus a candy bar, for each passenger. A nice ride for about US\$ 35.

The surprisingly scenic toilets (urinals, actually...) at Maryemana, on a mountain above Ephesus, in western Turkey. There's a better image at: <http://www.urinal.net/svm/>

Umumî tuvalet ihtiyacının belirlenmesi

Tuvalet ihtiyacı duyulabilecek yerler çok çeşitlidir. Metro, tren, havalanı, otogar, otobüs, vapur, sinema, konser salonu, tiyatro, alışveriş merkezleri, semt pazarları, spor karşılaşmaları, açık hava konserleri, gösteriler, yürüyüşler, piknik alanları, dükkanlar, benzin istasyonları, lokantalar, park ve bahçeler, fuarlar, kamplar ve festival alanları bunlar arasında sayılabilir. Kamp gibi yerlerin kullanılma süresi genellikle kısıtlı olduğundan buralarda sağlığa ilgili önlemler ihmal edilebilmektedir. Bu da bulaşıcı hastalıkların yayılmasını kolaylaştırır. Kamp yerlerinde sabit veya taşınabilir tuvalet bulunması, bunlar yoksa veya işlemiyorsa hendekli helâ, derin çukurlu helâ gibi toprak kazılarak tuvaletler hazırlanmalı, kampı kullananların doğal ortamı serbestçe, dışkılama ve idrar yapma için kullanmaları önlenmelidir.

İnsanların kısa süreler için büyük sayılarla bir araya geldiği yerlerde tuvalet temini için taşınabilir tuvaletler (taşınabilir kimyasal tuvalet), işletme giderlerini azaltarak yararlı olabilir. Taşınabilir tuvaletler insanların yoğun olduğu halk pazarları, tören alanları, plajlar, açık hava organizasyonları, kampingler, ören yerleri, spor alanları gibi yerlerde de kullanışlı olur. **Amerikan Tuvalet Birliği** standartlarına göre böyle kalabalık yerlerde, kadın, erkek, çocuk dağılımı eşitse, her 300 kişiye bir tuvalet olması gerekir. Daha çok kadın ve çocukların katıldığı bir etkinlikte her 200 kişiye bir tuvalet olmalıdır (şöz konusu olan, 53 litre=200 galon kapasiteli tuvalettir). Günde 2000'den fazla yayanın bulunduğu hareketli yerlerde, 500 metre mesafe dahilinde tuvalet bulunmalıdır. Spor sahalarında faaliyet olduğunda yine 500 metre içinde tuvalet bulunması gerekir. Beş tekneden fazlasının bulunduğu marinalarda tuvalet / taşınabilir tuvalet bulunmalıdır. Tuvalet ihtiyacının belirlenmesi için pratik çizelgeler hazırlanmıştır. Bu çizelgeler cinsiyet, alkol alınan bölge olma durumu gibi birtakım parametrelere göre çeşitlilik göstermektedir. Bir çizelge örneği yanda verilmiştir:

Umumî tuvaletlerin sayıca ve hizmet kalitesi yönünden yeterliği; bölgedeki nüfus hareketleri, halkın talebi ve işletmecinin görüşleri düzenli aralıklarla değerlendirilerek gözden geçirilmeli, eksiklikler tamamlanmalı, yeni tuvaletlere olan ihtiyaç şehir gelişim plânları ve nüfus hareketliliği de göz önüne alınarak belirlenmelidir. İhtiyacın belirlenmesinde mahalle sakinlerinin veya çalışanların görüşleri kadar tuvaleti kullanan diğer kişilerin görüşlerine de (örn. yerli ve yabancı turistler) yer verilmelidir.

Memnuniyetsizlik nedenleri

Çeşitli çalışmalarının ortaya koyduğu umumî tuvaletlerden memnuniyetsizlik nedenlerinden bazıları şunlardır:

- Temizliğe yeterince önem verilmemesi
- Yerlerin ıslak, kaygan ve kirli olması
- Tuvalet kâğıdı, kapak üstüne konacak kâğıt ve sabun bulunmaması
- Tıkalı tuvalet veya pisuvar
- Sızdıran bağlantı yerleri
- Kötü koku
- Gerekli yerlerde tuvalet bulunmaması
- Mevcut tuvaletlerde yeterli sayıda kabin olmaması
- Kadınların, çocukların, yaşlıların vb. düşünülmemesi
- Tuvaletlerin yerinin bilinmemesi
- Kolay bulunamaması
- Yer gösterici bir kitapçık veya harita olmaması
- Bakımsızlık
- Kırılan ve bozulanın değiştirilmemesi
- Yetersiz koruma/güvenlik

Açık kalma saatleri (geç açılma, erken kapanma): Özellikle gözden uzak yerlerdeki kimi tuvaletler kirlendiği ya da hasarlı olduğu için, eksikleri giderilmek yerine kapısına kilit vurulup kapatılmakta, bu da o yeri kullanmayı güçleştirmektedir. Kimi

turistik yerlerdeki tuvaletler ise yoğun sezonda açılmakta, diğer zamanlarda kapalı kalmaktadır.

Vandalizm: Duvar yazıları, kırık dökük kaplamalar, açılmayan veya kapanmayan kapılar, akmayan musluklar, tıkalı lavabolar... Vandalizm umumî tuvaletlerdeki en önemli sorunlardan biridir. Hor kullanılacağı ve hasara uğratılacağı düşüncesiyle açık alanlardaki tuvaletlerde kullanılan malzeme en temel ve en ucuzları arasından seçilmekte; bu ise kullanıcı memnuniyetsizliğini ve kötü veya özensiz kullanmayı artırmaktadır.

Estetik yoksunluğu: Kent hayatının bir parçası olan tuvaletlerin gözden irak yerlere yapılan çirkin ve derme-çatma yapılar değil, yüklendikleri önemli işlev paralelinde şehir estetiğine katkıda bulunan ve toplumun kültürel, çevrenin tarihi ve doğal özelliklerini yansıtan yapılar olmasına özen gösterilmelidir.

Güvenlik eksikliği: Tuvaletlerin kötü amaçla kullanılması (uyuşturucu, fuhuş vb.)

Mahremiyetin tam sağlanamaması: Dışkılama veya idrar yapma vücudun gizli kalan bölgelerini ilgilendirir. Bu yüzden, halka açık bir yer olan umumî tuvaletlerde mahremiyetin sağlanması özel önem taşır.

Ortalama Kişi Sayısı ↓	ETKİNLİĞİN ORTALAMA SÜRESİ									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
500	2	4	4	5	6	7	9	9	10	12
1,000	4	6	8	8	9	9	11	12	13	13
2,000	5	6	9	12	14	16	18	20	23	25
3,000	6	9	12	16	20	24	26	30	34	38
4,000	8	13	16	22	25	30	35	40	45	50
5,000	12	15	20	25	31	38	44	50	56	63
10,000	15	25	38	50	63	75	88	100	113	125
15,000	20	38	56	75	94	113	131	150	169	188
20,000	25	50	75	100	125	150	175	200	225	250
25,000	38	69	99	130	160	191	221	252	282	313
30,000	46	82	119	156	192	229	266	302	339	376
35,000	53	96	139	181	224	267	310	352	395	438
40,000	61	109	158	207	256	305	354	403	452	501
45,000	68	123	178	233	288	343	398	453	508	563
50,000	76	137	198	259	320	381	442	503	564	626
55,000	83	150	217	285	352	419	486	554	621	688
60,000	91	164	237	311	384	457	531	604	677	751
65,000	98	177	257	336	416	495	575	654	734	813
70,000	106	191	277	362	448	533	619	704	790	876
75,000	113	205	296	388	480	571	663	755	846	938
80,000	121	218	316	414	512	609	707	805	903	1001
85,000	128	232	336	440	544	647	751	855	959	1063
90,000	136	246	356	466	576	686	796	906	1016	1126
95,000	143	259	375	491	607	724	840	956	1072	1188
100,000	151	273	395	517	639	762	884	1006	1128	1251

Kaynak: Independent Study by Center of Business and Industrial Studies / University of Missouri-St. Louis (<http://www.psai.org/documents/ExtendedChartw-picsUPDATED.pdf>)

Genellikle erkek tuvaletlerinde pisuvarlar arasındaki mesafenin yetersizliği, aradaki perde işlevi gören ayırıcının alçak konumlandırılması veya olmaması, her yaş ve gruptan idrar yapmak için yanyana gelmek zorunda olan erkeklerde ses, görüntü veya kokudan ötürü bir rahatsızlık doğurmaktadır. Ayrıca tuvalet kabin bölmelerinin bazı yerlerde yerden oldukça yüksekte başlaması, kapıların alçak kalması veya tam kapanmaması da sorun olmaktadır. Tuvaletlerde mahremiyetin sağlanmamasından kimileri hiç etkilenmezken çoğunluk şu veya bu şekilde rahatsız olmakta ve yine bu şekilde insanlar da bu tür yerleri hiç kullanamamaktadır.

Diğer öneriler

Sonuç olarak, kamuya açık tuvaletlerin gerek sayı gerekse nitelik bakımından iyileştirilmesi önemli ve öncelikli bir konudur. Yukarıda yer yer dile getirilenlere şu öneriler de eklenebilir:

- Tuvalet ihtiyacını belirlemek için bilimsel yöntemlerle çalışmalar yapılmalıdır. Gerek ihtiyacı belirlemede, gerekse altyapıyı ve hizmeti değerlendirmede halkın görüşleri, şikâyet ve önerileri dikkate alınmalıdır.
- Camilerdeki tuvaletler ülkemiz şartlarında ihtiyacın önemli bir bölümünü karşılamaktadır. Birçok ülkeye göre bu durum ciddi bir avantajdır. Bu avantaj iyi değerlendirilmeli; sayı ve nitelik olarak iyileştirme çalışmaları yapılmalıdır.
- Umumî tuvaletlerin planlama, tasarım ve işletmesinde kadınlar, engelliler, yaşlılar ve çocukların ihtiyaçları dikkate alınmalıdır.
- Yapılacak tuvaletler kadın ve erkekler için ayrı olarak tasarlanmalıdır.
- Tasarımda tuvalet mimarisıyla ilgili literatürden yararlanılmalıdır.
- Bazı tuvaletlerde çocuk bezi değiştirme imkânı sağlanmalıdır.
- Futbol statları başta olmak üzere spor alanlarında yeterli sayıda ve nitelikte tuvalet yapılmalı veya seyyar tuvalet sağlanmalıdır.
- Turistlerin konakladığı ve ziyaret ettiği bölgelerde ortak kültürlerine uygun tuvaletler yapılmalıdır.
- Tuvalet haritaları hazırlanmalıdır.
- Uygun yönlendirme ve işaretlemeler yapılmalıdır.
- Umumî tuvaletlerin temizliği ve güvenliği sağlanmalıdır.
- Tuvalet kâğıdı, sabun vb. bulundurulmalıdır.
- El kurulumak için kâğıt havlu veya el kurutucu bulunmalıdır.
- Çöpler için uygun büyüklükte, sızdırmaz, koku yapmaz kovalar temin edilmelidir.

- Tuvalet kapıları kilitlenebilir.
- Elbise asmak için askı bulunmalıdır.
- Su tüketimini azaltan düzeneklere / teknolojilere ağırlık verilmelidir.
- Tuvaletler belirli bir prosedür çerçevesinde denetlenmelidir.
- Tuvaletten sorumlu bir kurum veya şirket olmalı; işletme ve bakımı için görevli kişiler bulunmalıdır. Tuvaletin açılış-kapanış saatleri, personel değişim ve denetim zamanları belirlenmeli, şikâyet olması durumunda kime veya nereye başvurulabileceği belirtilmelidir. Tuvaletin temizlik ve bakımından ne anlaşılması gerektiği, nelerin tuvalette daimî tedarikinin gerektiği ve bunların yerine getirilmemesi durumunda ne gibi cezaî yaptırımlar uygulanacağı işletme sözleşmesinde yer almalıdır.
- Tuvalette görevli kişiler eğitilmelidir. Bu kişiler mesai saatlerinde yerinde bulunmalıdır. Ne zaman ve nasıl temizlik yapılacağı, temizlik ve sarf malzemelerinin nerede depolanacağı, kullanıcılardan ücret alınıp alınmayacağı, alınacaksa miktarı, acil durumlarda (örn. tuvaletten kullanan kişinin bir sağlık sorunu yaşamaması, yıkıcı-zarar verici tutum içinde bulunması) ve bir sorun olduğunda (örn. su kesilmesi) nereye başvurulacağı ve neler yapılabileceği konusunda bilgilendirilmelidir. Ayrıca bu kişiye kendi sağlığını nasıl koruyacağı, çöpleri boşaltırken ne gibi önlemler alması gerektiği anlatılmalı; çevreye ve insan sağlığına zarar vermeden temizliği nasıl yapacağı, çöpü nereye boşaltacağı gösterilmelidir.

Yeni yılın ilk haftasında Büyükşehir Belediye Başkanının İstanbul'da umumî tuvaletler konusunda proje başlatıldığını duyurması sevindirici olmuştur. Haberinin ayrıntıları, bu yazıda vurgulanan hususların projede dikkate alınacağını göstermektedir. Gelişmeleri merakla izleyeceğiz.

Not: Bu yazı "Halk Sağlığı Açısından Umumî Tuvaletler, SAGEYA Yayınları, 2010" kitabımızdan kısaltılarak ve geliştirilerek hazırlanmıştır.

Kaynaklar

- A report by Disability Rights Advocates; Invisible and neglected: Status of the human rights of people with disabilities in Central Europe; http://www.handicap-international.fr/bibliographie-handicap/7Donnees/RapportEtude/DisbRights_CentralEurope.pdf (Erişim tarihi: Mart 2012)*
- A report from Tearfund and Wateraid: The human waste, a call for urgent action to combat the millions of deaths caused by poor sanitation; http://www.wateraid.org/documents/plugin_documents/humanwaste.pdf (Erişim tarihi: Mart 2012)*
- AF Nielsen, S Walter, Epidemiology of infrequent voiding and associated symptoms; Scand J Urol Nephrol Supplement 1994; 157:49-53*
- Assessment of public toilet services, Hutt City, 2011, New Zealand; http://www.huttcity.govt.nz/*

Documents/AnnualPlans/2012%20Draft%20LTP/Assessment%20of%20Public%20Toilet%20Services%202011.pdf (Erişim tarihi: Mart 2012)

Bindeshwar Pathak, History of toilets, International Symposium on Public Toilets held in Hong Kong on May 25-27, 1995; http://www.sulabhtoletmuseum.org/pg02.htm (Erişim tarihi: Mart 2012)

Clara Greed, Public toilets in a 24 hour city; World Toilet Summit 2003

Çağatay Güler, Zakir Çobanoğlu, Kamuya açık yer ve kuruluşlar; Çevre Bakanlığı Temel Kaynak Dizisi, No. 22

Duncan Mara, Health and sanitation in the developing world. Paper presented at the World Toilet Summit, Singapore, Malaysia, November 19-21. http://www.leeds.ac.uk/civil/ceri/water/tphe/publicat/watsan/toilets.doc (Erişim tarihi: Haziran 2005)

http://americanrestroom.org/pr/policy/ (Erişim tarihi: Mart 2012)

http://www.bog-standard.org/adults_water_toilets_health.aspx (Erişim tarihi: Mart 2012)

http://www.cromwell-intl.com/toilet/pictures/loomyemana.jpg

http://www.cromwell-intl.com/toilet/pictures/loankara-ekspresi.jpg

http://www.gothamgazette.com/iotw/bathrooms/ (Erişim tarihi: Mart 2012)

http://www.worldtoilet.org/articles/articles_per_austrianperspective.htm (Erişim tarihi: Haziran 2005)

http://www.worldtoilet.org/pub_edu/pub_edu.htm (Erişim tarihi: Haziran 2005)

Jonathan Rez, Flushing out the male public restroom: a study of the design of the male public restrooms and their effect on the user; Dissertation, 2002

Kudret Emiroğlu, Günlük Hayatımızın Tarihi; Dost Kitabevi, 2001

Lewis Mumford, The city in history; MJF Books, 1989

Public and institutional latrines' manual; http://www.sanplat.se/index.php/public-and-institutional-latrines.html (Erişim tarihi: Mart 2012)

Raising toilet standard; http://english.seoul.go.kr/gover/initiatives (Erişim tarihi: Haziran 2005)

Rashna Warah, Access to toilets, Habitat Debate, March 2005; www.unhabitat.org/hd/hdv11n1/11.asp (Erişim tarihi: Haziran 2005)

Restroom Association of Singapore "Happy toilet" programme; http://www.toilet.org.sg/docs/HTPBrochure.pdf (Erişim tarihi: Mart 2012)

Restroom improvement project committee of the International Paruresis Association, The implications of poor restroom design; http://paruresis.org/firstwhiterr.pdf (Erişim tarihi: Mart 2012)

RL Naeye, Causes of the excess rates of perinatal mortality and the prematurity in pregnancies complicated by maternal urinary tract infections; New England J. Medicine 1979; 300 (15); 819-823

William Chapman, Tourism and toilets—an Australian perspective; www.worldtoilet.org (Erişim tarihi: Haziran 2005)

www.answers.com/topic/toilet (Erişim tarihi: Mart 2012)

www.bbc.co.uk/turkish/fooc/story/2004/11/041119_fooc_beijing.shtml (Erişim tarihi: Haziran 2005)

www.theprivycouncil.com/worldreport.htm (Erişim tarihi: Haziran 2005)

www.tursab.org.tr (Erişim tarihi: Haziran 2005)

Yıldız Artar, Çağla Karabacakoğlu, Türkiye'de özürliüler turizminin geliştirilmesine yönelik olarak konaklama tesislerindeki altyapı olanaklarının araştırılması; Milli Prodüktivite Merkezi; http://www.mpm.org.tr/03_OZURLULER%20TURIZMI.pdf (Erişim tarihi: Haziran 2005)

Your bladder: Use it or lose it?; Science News, 00368423, 3/28/87, Vol. 131, Issue 13